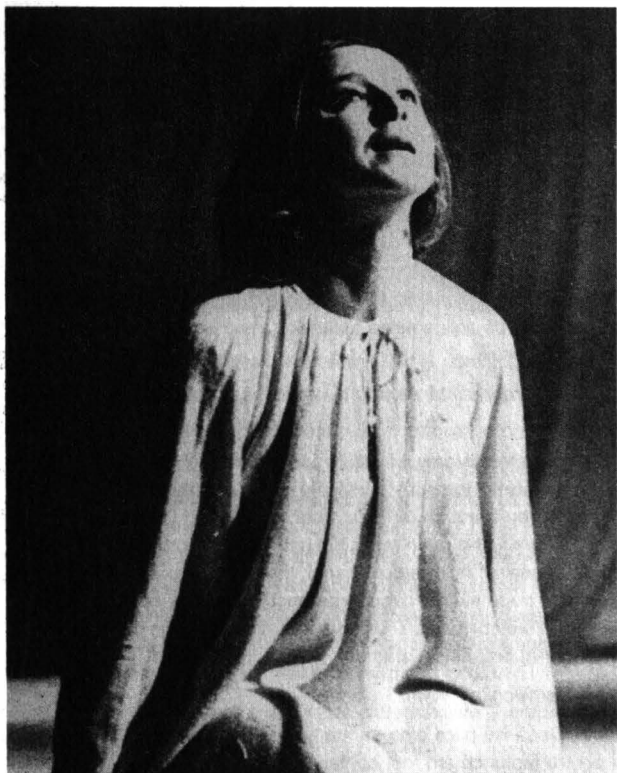

LEOPOLDINA BĂLĂNUȚĂ: „Oamenii au ajuns să iubească puterea...”

Când cunoști strălucita carieră a unui actor aproape de la primele roluri, când i-ai urmărit – fascinat – creațiile scenice în unele dintre cele mai importante spectacole, nu numai ale sale, ci și ale vieții teatrale românești din ultimele trei decenii, pare a nu fi chiar atât de greu să te oprești la câteva întrebări esențiale privind viața și profesiunea actorului. Totul depinde însă de personalitatea acestuia. De pildă, când doamna Leopoldina Bălănuță te primește în locuința-i din str. Grigore Mora nr. 33, nu altfel decât cu o extraordinară franchețe omenească, în fața căreia devii tu însuși tentat să-ți dezlegi sufletul, întrebările strict „profesionale” trec automat pe un plan secundar, așteptând cumînți să le vină, poate, rândul. E mult mai importantă discuția ca atare, vizând nu doar condiția teatrului, ci și a culturii și a vieții noastre sociale în general.

Leopoldina Bălănuță – Irina din *Matca de Marin Sorescu* la Teatrul Mic (regia: Dinu Cernescu)

■ ...Eu nu cred că o societate în care se spune că economia de piață începe să funcționeze pe criterii normale poate să aducă în stare de batjocură truda unui creator. Nu cred. Având acces la informații, poți totuși să compari și nu se poate trage decât trista concluzie că se face totul pentru compromiterea ideii de economie de piață și de regândire, de reșezare a pilonilor edificiului social pe criterii „normale”.

Creatorii trudes. Dar cine apreciază? Cine are cântarul? Cine face prețul? Cred că aici e problema de fond. Când atâtea legi, care ar fi atât de necesare în clipa de față, inclusiv legea sponsorizării, nu funcționează, e aproape normal ca în final lucrurile să fie hibride, lăsate la jumătatea drumului sau compromise din capul locului.

Nu se pot aplica principii noi pe structuri vechi. Și structurile nu pot fi doar restaurate, ci trebuie schimbate.

Ar trebui să nu se mai mimeze nici pluripartitismul, nici formele democratice de societate, ci să se recunoască, fățiș, ceea ce este: partid unic de guvernământ, liber ales, care are toate pozițiile-cheie din acest stat. Măcar am ști o treabă. Am ști și cine ne conduce, și

pe cine trebuie să tragem la răspundere când lucrurile nu merg cum trebuie. Altfel, se repetă greșeala care ne-a sufocat decenii de-a rândul. Sunt două politici: una pentru exterior și alta pentru interior. Iar diferența dintre ele începe să fie mai flagrantă acum decât în trecut.

*Tac. Tăcem împreună. Sunt prea multe evidențe, la tot pasul, pentru a mai încerca măcar să nuanțezi lucrurile. Din bibliotecă ne privesc fotografiile din spectacole. Poldi e alături de Rauțchi, de Rebengiu, de Vasile Nițulescu, de George Constantin. Două fotografii sunt din *Oameni sărmani* după Dostoievski, în regia lui Ion Barna. L-am cunoscut, i-am fost redactor la câteva montări proprii și transmisii TV. Așa încât întrebarea mea sună astfel:*

□ Cum vă explicați că sunt uitați complet oameni care au însemnat ceva, nu numai în teatrul TV, ci și în cultura acestei țări, cum au fost Ion Barna și Petre Sava Băleanu, ca să amintim doar doi regizori?

■ Un neam care își permite asemenea neglijențe riscă să fie el însuși neglijat de toate celelalte neamuri de pe planeta asta. Pentru că funcționează această păgubitoare impresie, că numai cei care trăim momentul de acum suntem mari și tari și avem virtuți. De fapt, lucrurile se petrec ca și în existența unui om. El nu poate trăi decât dacă are trecut, prezent și viitor. A exclude din ecuație unul din termeni devine până la urmă o cumplită infirmitate.

Oamenii de care ați pomenit sunt tocmai aceia care aveau cultul respectului față de trecut, considerând că numai așa se poate edifica viitorul. Și sunt tocmai aceia care își dădeau seama ce i se întâmplă acestei nații: i se amintește forțat un anumit trecut, i se flutură în zare un viitor de obicei „foarte luminos”, dar e constant văduvită de prezent. Iar ei tocmai prezentul voiau să-l facă foarte viu și foarte acut, pentru a avea dreptul să devină amintire. Și cărămidă pentru viitor. Neglijența este atât de desăvârșită, încât cred că foarte puține dintre peliculele realizate de ei ar mai putea fi date pe post. Erau spirite foarte luminate și chiar se poate spune despre ei că făceau parte din galeria spiritului european.

□ Ați lucrat cu mari regizori, ca Radu Penciulescu, Crin Teodorescu...

■ ...Ion Cojar, Cătălina Buzoianu, Silviu Purcărete, Andrei Șerban, Cristian Hadjicula...

□ ...ce a u însemnat ei în viața dumneavoastră profesională?

■ Cei mai mulți dintre ei au însemnat prezența în existența mea a unor oameni cu totul remarcabili. Și fiecare în parte – o părțică din alcătuirea mea, în primul rând ca om și apoi ca artist.

□ Ați putea sau ați dori să-i caracterizați succint pe fiecare?

■ Sigur că fiecare poate fi caracterizat, dar toți au ceva comun: o natură nobilă. Nu exagerez. Naturi princiare prin felul lor de a exista în lume. Într-un fel, și-au câștigat dreptul să fie exemple

umane. Pe o rază mare în jurul lor nu încăpea nimic derizoriu, vulgar, contrafăcut. Un soi de verticalitate exemplară i-a caracterizat pe toți. Discreție, delicatețe și, până la urmă, un mare talent și o mare vocație a trudei cu ei înșiși și cu cei din jur.

Vă ascult și aproape nu-mi vine să cred că, după atâția ani de când vă cunosc, abia sunt la primul interviu cu dumneavoastră, iar nu la al cincilea, cum poate ar fi trebuit.

■ Poate că n-ar fi fost rău. Sunt anumite lucruri – chiar în lumea teatrului – care ar trebui să fie mult mai prezente, pentru a face posibilă acea formă de solidaritate umană capabilă să contracareze cealaltă formă de solidaritate, ticăloasă și nocivă. De ea ne izbim la tot pasul și în forme din ce în ce mai îngrijorătoare și mai agresive.

Uite, eu nu pot să uit că primul spectacol cu o operă remarcabilă a lui Marin Sorescu a fost făcut de Andrei Șerban, împreună cu un mare actor, George Constantin, și o mare scenografă, Florica Mălureanu. E vorba de Iona, pe care l-am văzut într-o seară de Paști. Impresia a fost atât de puternică încât, după decenii, nu pot să-l uit. Ei bine, ce cataclisme umane s-au produs în aceste decenii care au trecut, de fac posibil faptul ca Andrei Șerban să fie debarcat din fruntea Teatrului Național tocmai de Marin Sorescu?

Sunt și alte numiri care au intrigat nu numai presa, ci și o bună parte a oamenilor de cultură. Dumneavoastră însă ați jucat în Matca, pe scena Teatrului Mic, apoi la Televiziune și știți ce partitură extraordinară oferea acest text pentru o actriță.

■ Tocmai de aceea sunt consternată să văd că același om poate face lucruri atât de diferite. Când ești un mare scriitor, un mare poet și un mare dramaturg, nu poți să nu ai propria-ți scară de valori. Cum s-o lași contrazisă de atâtea fapte voite sau acceptate?

Poate vă va răspunde domnul Marin Sorescu. Eu aș vrea să ne întoarcem puțin la strălucita pleiadă de actori care v-au fost parteneri pe scenă. I-aș aminti pe Victor Rebengiuc, George Constantin, Gh. Ionescu-Gion, Vasile Nițulescu, Constantin Rauțchi, Gheorghe Cozorici... Ce ați apreciat mai mult la acești parteneri?

■ Tot relația omenească, fără de care nu e posibil miracolul teatral. Fiecare în parte mi-a rămas prieten, în primul rând.

Totuși, din punct de vedere strict profesional, ce calități primează?

■ În primul rând cele omenești, pentru că devin, printr-o metamorfoză posibilă numai în marile acte de creație, virtuți extraordinare. De pildă, faptul că în viață te poți uita în ochii unui om pentru a-i spune ceva și ești sigur că el te înțelege. Ei bine, pe scenă, acest fapt, această capacitate devine de zece ori mai mare. Ce mai apreciez la partenerii mei? Migala, truda, alungarea oricărei tentații de superficialitate. Toți au avut această înclinație de a fi înlăuntrul fenomenului artistic, nu la suprafața lui, chiar dacă era poate de mai mare efect.

Ați fost și profesoară de teatru?

■ Am fost de două ori, dar nu mai pot, pentru că îmi ocupă mult prea mult timp. E o meserie care cere exclusivism, ca să te poți ocupa cum trebuie de creșterea studenților tăi. Căci trebuie să-i urmărești în tot ceea ce ține de devenirea lor. Cere timp. Până acolo încât trebuie să te duci cu ei și la expoziții, și în sălile de concert. Adică să nu se mărginească totul la orele de curs. Să-ți permiți răgazul să-i primești la tine în casă, să te duci la ei în casă. Așa văd eu treaba și așa am și făcut-o, deși am plătit-o cu un preț atât de

scump, încât efectiv am ajuns în spital. Fizic am obosit foarte rău, chiar dacă sufletește a fost pentru mine un mare câștig. Îmi place foarte mult să trăiesc între oameni tineri. Și știți de ce? Pentru că prețuiesc la ei faptul că nu vor să ne semene întru totul. Asta, ca formă superioară de respect din partea lor, față de noi.

Un capitol aparte din viața dumneavoastră îl reprezintă poezia, recitalurile de poezie, în special din Eminescu și din Nichita Stănescu. Poate deveni poezia starea existențială a unui actor?

■ Întrebarea dumneavoastră conține și răspunsul. Spectacolele de poezie (impropriu le-aș numi spectacole) fac parte din existența mea artistică numai în măsura în care ele – „întâmplător” – au avut totuși loc pe scenă. Altfel, apropierea mea de poezie este o necesitate a ființei mele celei mai profunde. A fost forma mea de rugă. Eu, în gândul meu, spun poezia ca pe o rugăciune. Și când mi-e greu, mă duc spre poezie. O spun în gând ca pe o rugă și îi resimt efectul binefăcător. Poate e impropriu spus, dar e și o terapie. Faptul că îmi permit să o spun în public nu este determinat de vreo urmă de orgoliu, ci numai de credința că, dacă mie îmi face bine, de ce n-ar face și altora? De ce n-aș întinde atunci o mână, cu tandrețe, să-l invit pe semenul meu s-o ascultăm împreună? E ca și cum aș asculta-o și eu din nou, nu aș rosti-o. Țin minte foarte multe situații în care, în felul acesta, miracolul s-a produs. Și nu de puține ori am simțit că solidaritatea sufletelor alese este posibilă ascultând împreună poezie.

Ce reprezintă pentru dumneavoastră Eminescu și Nichita Stănescu?

■ Mi-e foarte greu să explic „ce reprezintă”. Cum să vă spun? Toate versurile lor sunt gândurile mele, numai că eu n-am fost înzestrată cu harul de a le da chip prin cuvânt. Dacă v-aș spune acum că am luat-o puțin razna și nu mai pot suporta lumea asta atât de ticăloșită ar fi, desigur, banal. Eminescu spune altfel: „Și în gându-mi trece vântul, capul arde pustiit, / Aspru, rece sună cântul cel etern neisprăvit... / Unde-s șirurile clare din viața-mi să le spun? / Ah! organele-s sfărmate și maestrul e nebun!”.

Iar Nichita?

■ Dacă îmi pare bine că am apărut pe lume în acest timp este și pentru faptul că am fost contemporană cu el. E mai bine să spun că sunt contemporană cu El. Pentru că nu pot vorbi la trecut despre Domnia-Sa.

Care vers din Nichita vă obsedează?

■ În legătură cu același lucru, Nichita spune: „Sunt bolnav / Mă doare o rană, / Călcă-n copite de caii fugind”. Și mai spune: „Sunt bolnav de întreg universul”... Dar ce-mi stăruie obsesiv în minte este ultima lui poezie publicată: „Să ningă peste noi cu miei doar astăzi / Să ningă inima din noi / Noi niciodată nu am fost noroi / O spun și miei care ning pe noi.” Copiii Revoluției au scris poezia asta pe zidurile Universității. Imaginile actuale, după patru ani, sunt incompatibile, pe retina mea, cu imaginile de atunci. Cum au avut ei puterea să scrie asta și să moară, iar noi să trecem cu buldozerele nepăsării peste tot?

Răspunsurile actriței sunt urmate de pauze lungi, de tăcere. Căci e greu să spargi placa de marmură a unor astfel de răspunsuri cu alte și alte întrebări, de care, desigur, nu duci lipsă. Începi să te întrebi doar la ce folosesc...

Ce credeți că a adus totuși această „perioadă de trecere” pentru teatrul românesc, pentru dumneavoastră personal?

■ „Perioadă de trecere” – spre ce? Știm într-adevăr spre ce ne îndreptăm? Făptuim noi tot ceea ce trebuie făptuit ca să aflăm

Medeea din O trilogie antică la TNB (regia: Andrei Șerban)

răspunsul? Nu cumva o lungim la nesfârșit, într-o confortabilă stare de incertitudine?

Ce simte un actor când asistă la continua și progresiva degradare a teatrului în care și-a zidit viața?

■ E ca și cum ar asista la degradarea și dărâmare a casei în care stă și chiar a propriei ființe. Ce putem face? Doar să dăm, eventual, interviuri! Și asta, numai din convingerea că o deznădejde, o mare durere mărturisită mai pot face posibilă speranța. Deși... Oamenii au ajuns să iubească mai mult puterea în sine, decât ceea ce-ar avea fiecare de făcut pe lumea asta. E maladia societății noastre și nu știu cum și dacă o să-i găsim cândva leacul.

Cât de întâmplătoare – și cât de determinante – credeți că sunt întâlnirile din lumea teatrului?

■ Din păcate sunt întâmplătoare, dar sunt foarte importante. În ultimul timp, de pildă, cea mai importantă pentru mine a fost, cum vă spuneam, întâlnirea cu Andrei Șerban. Sigur că, din păcate, a venit prea târziu. Mi-ar fi fost foarte necesară, ca exercițiu al profesiei, cel puțin cu zece ani în urmă. Căci Andrei are un mod unic de abordare a acestei profesii, iar perioada de repetiții a fost cu totul deosebită față de tot ce am trăit până acum. O repetiție la un rol nu este numai pentru rolul respectiv. El îți impune un exercițiu permanent, necesar profesiei în totalitatea ei.

Sunt convins că nu se poate să nu vă preocupe dramaturgia românească și incertitudinile prin care i-e dat să treacă. Dacă ar fi să jucați într-o piesă românească scrisă în 1994, în ce gen de piesă v-ar plăcea să jucați?

■ Aveți de-a face cu un actor care și-a făcut profesia pe dramaturgie românească, în cea mai mare parte. De cele mai multe ori, această dramaturgie a fost socotită o corvoadă. Iar cei „pătați”, în categoria cărora mă aflu, erau sistematic împovărați cu aceste „penitențe” pe care ei, factorii de decizie, le credeau, cinic, chiar așa, penitențe. Ei sunt cei care aveau un dispreț suveran pentru tot ceea ce, cu adevărat, ar fi grăit ceva despre nația asta. Eu n-am socotit niciodată dramaturgia românească o penitență. Dimpotrivă, o socotesc, cu mândrie, cartea mea de vizită. Dar, din păcate, dacă

până în '89 am avut texte care meritau tot efortul meu, din '89 parcă nu mai este același lucru. Am citit – e adevărat – câteva texte remarcabile, dar doar câteva. Cele mai multe, însă, voit sau nevoit, eludează tocmai problemele stringente ale clipei pe care o trăim, probleme cu care, zilnic, ne trezim în minte, și care, când punem capul pe pernă, nu ne lasă să dormim. Îi asigur pe dramaturgii români că, atunci când voi găsi un text bun, vor găsi în mine un prieten, mai ales că statutul meu a rămas același. Eu, tot cu piesa românească.

Ce înseamnă să vrei să te faci actriță?

■ E o opțiune care te face să te înhami la o treabă absolut de neînțeles pentru nimeni. Adică să vrei să te autodistrugi, până la urmă, fie și parcurgând această fantastică aventură a spiritului, care sunt viețile personajelor tale? Să retrăiești atâtea destine? Până la urmă tot ieși asupra ta ceva din povara personajelor. Nu mai știi care e granița dintre propria personalitate și cea a personajelor tale. Și câte destine – atâtea poveri. Pe care le primești de bunăvoie.

Dar dacă ați avea din nou posibilitatea acestei opțiuni, tot actriță v-ați face?

■ Eu tot actriță m-aș face, dar dacă aș avea un copil nu l-aș face actor. Nu pot dori răul nimănui – și cu atât mai puțin aș putea dori răul copilului meu. Mie așa mi-a fost sortit. Și fac numărătoarea inversă tocmai în această perioadă, pe care – cu voluptate, dar și ca o supremă scuză – o tot numim „perioada de trecere”. Iar acest sfârșit de carieră – pe care dumneavoastră l-ați numit cu amabilitate a fi al unei mari actrițe a teatrului românesc – eu îl resimt ca pe un cumplit eșec. Vă rog să-mi permiteți să nu vă spun de ce. A încerca să formulez un răspuns ar fi mult prea dureros pentru mine.

6 februarie 1994

VICTOR PARHON

N.R. – Socotind, probabil, că alternanța întrebări-răspunsuri nu a surprins imaginea exactă a stării sale de spirit, actrița Leopoldina Bălănuță ne-a încredințat spre publicare scrisoarea de mai jos, pe care am putea-o intitula, cu vorbele ei:

